

การประเมินความเหมาะสมในการประยุกต์ใช้รูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวม
ในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบตำบลทุ่งลูกนก
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

กฤตวิทย์ ละอองศิริวงศ์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบตำบลทุ่งลูกนก และ 2) ประเมินผลรูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและผู้แทนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงและการอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ตำบลทุ่งลูกนก มีอาชีพเลี้ยงโคนมและทำการเกษตรเป็นหลัก และพบปัญหาสำคัญ คือ ต้นทุนค่าอาหารและค่าปุ๋ยสูงขึ้น และยังขาดระบบหมุนเวียนทรัพยากรในพื้นที่ โดยองค์ความรู้ที่สำคัญจากการลงมือปฏิบัติในช่วงที่ผ่านมา คือ การแปรรูปของดี ได้แก่ น้ำตาลอ้อย และแปรรูปของเสีย ได้แก่ ปุ๋ยหมักจากมูลโคนม รวมถึงมีการทดลองในแปลงตัวอย่างและส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 2) ประชาชนมองว่าแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่ ง่ายต่อการนำไปใช้ และสร้างรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่เป็นประโยชน์ในอนาคต โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรให้ความสำคัญ บรรจุเป็นโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความยั่งยืน อาทิ การพัฒนาผลิตภาพทางด้านเกษตรปลอดภัย การแปรรูปวัตถุดิบชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนช่องทางการตลาดและมาตรฐานผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG / พื้นที่นำร่องต้นแบบ / ตำบลทุ่งลูกนก

¹ นักศึกษาปริญญาตรี,วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

The Appropriate Evaluation for Applying the Integrated Economy System
Prototype for Improving in Pilot Area of Thung Luk Nok Sub-district,
Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom Province

Krittawit Laongsiriwong¹

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the integrated economy system prototype for improving in pilot area of Thung Luk Nok Subdistrict, and 2) to evaluate the integrated economy system prototype for improving in pilot area of Thung Luk Nok Subdistrict, Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom Province. This study was using a qualitative method, the target group (key informants) including community leaders and representative total of 20 people were selected by purposive sampling and snowball sampling.

The results led to findings as follows: 1) Thung Luk Nok Sub-district has a major occupation in milk cow raising and farming. The main problems are higher food and fertilizer costs, as well as lack of local resource circulation systems. The previous knowledge from practice was a transformation process of good material, sugar cane; and waste material, cow milk fertilizer, including the plantation testing in the area, and product development, and 2) local public opinion found that the BCG economic model is easy to apply and create area development prototype which is beneficial for future growth. The important suggestion is that the local organizations and related authorities should focus on expanding the results of projects/activities related to promoting sustainability, such as developing good agriculture practices products and processing community raw materials, as well as continuous supporting the market channels and product standardization.

Keywords: BCG Economic Model / Pilot Area / Thung Luk Nok Sub-district

¹ Bachelor's degree student, College of Politics and Government Suan Sunandha Rajabhat University

บทนำ (Introduction)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) มีวิสัยทัศน์คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูง ที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการ นำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลสมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอด และสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนกระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง (Inclusive Growth) ด้วยการใช้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสอดคล้องกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ซึ่งโมเดล BCG อาจเรียกได้ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่เป็นการผสมผสานของการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green) ที่จะต้องนำมาสู่การปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริง เพื่อเตรียมความพร้อมปรับตัวต่อความท้าทายของโลก โดยในช่วงที่ผ่านมา กระทรวงมหาดไทย ในฐานะที่เป็นหน่วยงาน “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับพี่น้องประชาชน ได้มีการศึกษาวิจัยที่มีการสร้างรูปแบบของการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อขอจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งดำเนินการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยสถาบันการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ. 2566 ในพื้นที่ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เป็นหนึ่งในอำเภอที่มีพื้นที่ในเขตปริมณฑลที่มีลักษณะแบบกึ่งชุมชนเมือง ซึ่งให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการทำเกษตรและปศุสัตว์ รวมถึงเป็นแหล่งเลี้ยงโคนมใหญ่แห่งหนึ่งในประเทศ นอกจากนี้ ในพื้นที่ยังมีแปลงพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับครัวเรือน (HLM) และกลุ่มองค์กร อาทิ สหกรณ์โคนม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นต้น ตลอดจนภาคีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนงานในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ มีการผลิตน้ำนมดิบส่งให้แก่หลายสหกรณ์ทั้งในและนอกพื้นที่เท่านั้น จึงยังไม่มีผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ที่จะบ่งบอกได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนของพื้นที่เอง อีกทั้งยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนในการบริหารจัดการในระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ เช่น การบริหารจัดการของเสียจากโคนม เพื่อการใช้ประโยชน์ เช่น มูลโค น้ำทิ้ง เป็นต้น (สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2566)

จากความเป็นมาของปัญหาและความสำคัญดังกล่าว หากมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่มีการนำแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่ครอบคลุมมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประเมินความเหมาะสมในการนำไปขับเคลื่อนรูปแบบการดำเนินงานเชิงพื้นที่ จะส่งผลให้สามารถนำผลจากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือใช้เป็นรูปแบบหลักในการขยายผลดำเนินงานในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะบริบทคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรค่นวัตกรรมกรปฏิบัติงานในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน อันจะนำมาซึ่งความยั่งยืนของประเทศในภาพรวมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อประเมินผลรูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

รูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวม หมายถึง รูปแบบของเศรษฐกิจที่นำแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG Model มาเป็นแนวทางในขับเคลื่อนการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการผสมผสานของการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green) ซึ่งเป็นกระบวนการเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดเป็นรูปแบบ กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ หรือนวัตกรรมของชุมชนในพื้นที่ตำบลทุ่งลูกนกอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

พื้นที่นำร่องต้นแบบ หมายถึง พื้นที่ซึ่งเป็นเป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งพิจารณาจากพื้นที่ที่เคยได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการอำเภอนำร่อง “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” แบบบูรณาการ และสร้างนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง กระทรวงมหาดไทยในปี 2565 โดยในที่นี้หมายถึง พื้นที่ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

เครือข่ายการวิจัย หมายถึง นักวิจัยชุมชน อาทิจ ผู้นำชุมชน ผู้แทนจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไปในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

อาสาสมัครผู้รับการวิจัย หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงาน ผู้ที่อาศัยอยู่ หรือผู้นำหรือประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความเกี่ยวข้องทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ในพื้นที่ตำบลทุ่งลูกนกอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG Model) ถิรพร สิงห์ลอ (2565) ได้กล่าวถึง BCG ย่อมาจาก Bio-Circular-Green Economy หรือการผสมผสานของการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green) เพื่อเตรียมความพร้อมปรับตัวต่อความท้าทายของโลก อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พลังงาน และอาหาร ที่เชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อกัน และเพื่อปรับให้ระบบเศรษฐกิจมีความสมดุลและความยั่งยืนมากขึ้น 1) เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) หรือ เศรษฐกิจฐานชีวภาพ (Biobased economy) มาจากฐานคิดของการใช้ประโยชน์จากความเข้มแข็งของการมีทรัพยากรชีวภาพ 2) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular economy) เข้ามาช่วยไขว่จรรยาบรรณความเสื่อมโทรมของทรัพยากร มลพิษและของเสีย 3) เศรษฐกิจสีเขียว (Green economy) เน้นใจความของการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

2. แนวคิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยกรมการพัฒนาชุมชน (2548) มุ่งเน้นการสร้าง ความสมดุลระหว่างการพัฒนาระบบการอนุรักษ์การฟื้นฟูระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาและการ

อนุรักษ์ทางสังคมและวัฒนธรรม และการพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาทุกด้านมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยกลไกสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของในกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน ทั้งปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ตามที่องค์การสหประชาชาติกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย เพื่อขับเคลื่อนไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์อย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การยุติความยากจนการบรรลุความมั่นคงทางอาหาร การรักษาชีวิตที่มีสุขภาพดี การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ การจัดหาและการเข้าถึงน้ำและพลังงาน การลดความเหลื่อมล้ำ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และการส่งเสริมการจ้างงานและงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

3. แนวคิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ ศักดา อารุณี (2564) ได้กล่าวถึงการพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดลำดับที่ควรจะเป็นตั้งแต่ नियามการพัฒนา จนถึงเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาเชิงพื้นที่ และได้สร้างสมการการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อคืนความสมดุลให้กลับมา หากการพัฒนาคืนสู่ความสมดุล (Rebalancing Capacity) ใน 4 มิติ ได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความสมบูรณ์ทางสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางสังคม และภูมิปัญญาของมนุษย์ การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่เน้นหรือให้ความสำคัญเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หรือมิติใดมิติหนึ่งมากเกินไป การขาดความสมดุลและผลกระทบในทางลบจะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคืนสู่ความสมดุลที่สำคัญ คือ การสร้างความคิด (Mindset) การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable)

4. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือ กุลทัต หงส์ขยางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรรยา (2565) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย คือ การเชื่อมโยงของคน กลุ่มของคน หรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ แบบปัจเจก (Individual) เป็นสมาชิกที่เป็นตัวบุคคลไม่มีกลุ่มหรือองค์กรใด ๆ รองรับ บุคคลอาจมีศักยภาพ และความสัมพันธ์ที่กว้างขวางแตกต่างกัน แบบจุดประสานหรือองค์กรประสาน (Node) เป็นสมาชิกที่เป็นกลุ่มองค์กรหรือสถาบันที่มีศักยภาพในการจัดการประสานเชื่อมโยงกับบุคคล กลุ่มหรือองค์กรอื่น ๆ หรือแบบเครือข่าย (Network) เป็นสมาชิกที่มีเครือข่ายย่อย ๆ อยู่ข้างหลังและพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ตามจังหวะ โอกาสและประเด็นที่สนใจ

5. แนวคิดการบริหารงานเชิงคุณภาพ (PDCA) เดมมิ่ง (Deming, 2004) กล่าวถึง การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) ว่าเป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปรับปรุงงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบอันประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) กล่าวคือ จะเริ่มจากการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และหากไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ จะต้องทำการทบทวนแผนการโดยเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง และทำตามวงจรคุณภาพซ้ำอีก จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและทำให้ระดับผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ เป็นการสร้างคุณภาพที่น่าเชื่อถือ

6. บริบทพื้นที่ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งลูกนก (2566) พื้นที่ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จัดตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2493 เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอกำแพงแสน สภาพเป็นทุ่งกว้างมีป่าไม้ล้อมรอบ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มาก พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการเพาะปลูก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอนและที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์

ซึ่งตามบริบทของพื้นที่เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวม ตามแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Model) ที่มีมิติการพัฒนาในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง และมีความเหมาะสมแต่ยังคงพบปัญหาในพื้นที่หลายประการ อาทิ ปัญหามลพิษ ขาดการมีส่วนร่วม ประสบภัยทางธรรมชาติ รวมถึงการลงทุนจากภาครัฐไม่สามารถกระตุ้นการลงทุนในพื้นที่ได้เท่าที่ควร

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของเอกสาร บทความ รายงานการศึกษาวิจัย ซึ่งได้ให้แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัย และดำเนินการพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาการประเมินความเหมาะสมในการประยุกต์ใช้รูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการเชิงคุณภาพ โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างจาก “อาสาสมัครผู้รับการวิจัย” ดำเนินการใน 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 ดำเนินการร่วมกับ อาสาสมัครผู้รับการวิจัย จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และผู้แทนจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และในระยะที่ 2 ดำเนินการร่วมกับอาสาสมัครผู้รับการวิจัย จำนวน 100 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนในพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 20 คน และผู้แทนจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน และประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 70 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา/ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ/การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structural In-depth interview form), ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus group topics) โดยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ ดำเนินการทบทวนและสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเครื่องมือในการวิจัยที่ผ่านการออกแบบ เสนอคณะที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อพิจารณาให้คำชี้แนะปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงเก็บรวบรวมข้อมูลเตรียมการสัมภาษณ์เชิงลึก/สนทนากลุ่ม ศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ฯ และประสานนัดหมายวัน เวลา รวมถึงจัดหาและเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึกให้พร้อม โดยก่อนการสัมภาษณ์ฯ ผู้วิจัยจะแจ้งวัตถุประสงค์ และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ฯ ขึ้นหลังการสัมภาษณ์ฯ สรุปรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลความคิดเห็นและข้อสังเกตต่าง ๆ โดยมีการคัดแยกข้อมูลที่เก็บได้ในแต่ละรายบุคคลไว้เป็นสัดส่วน ทั้งนี้ หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อมูลผ่านวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) เพื่อรวบรวมและสรุปข้อมูลเป็นเนื้อหาเดียวกัน ผ่านการสังเกตพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 การประเมินผลรูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ระยะนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยการจัดเวทีสัมมนากลุ่มเพื่อการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการใช้รูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ และการจัดเวทีสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญผ่านระบบออนไลน์ ร่วมกับคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิพากษ์ มาสรุปประเด็นเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา (Findings)

ผลการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จากการสรุปประเด็นความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ พบว่ามีประเด็นหลักที่สำคัญ คือ 1) ต้นทุนในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรบางรายมีแนวโน้มเลิกประกอบอาชีพฟาร์มโคนม 2) ในชุมชนมีวัตถุดิบทั้งของดีและของเสียที่มีในชุมชน แต่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เต็มที่ ซึ่งวัตถุดิบของดี ได้แก่ โคนม อ้อย ส่วนของเสียที่มีในชุมชนจำนวนมาก ได้แก่ มูลโคนม หากบริหารจัดการไม่ดีและอาจทำให้เกิดมลพิษต่อชุมชนทั้งทางกลิ่นและแมลงที่เป็นพาหะนำโรค 3) ชุมชนยังไม่มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง หรือมีผลิตภัณฑ์ชุมชนบางอย่างที่มีจำหน่ายอยู่ในบางพื้นที่เท่านั้น ยังไม่เป็นที่รับรู้ในวงกว้าง และ 4) การตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการขาดอัตลักษณ์หรือกิจกรรมที่โดดเด่น ทำให้การสนับสนุนและประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของตำบลทุ่งลูกนกในวงกว้าง ซึ่งจากการร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้ได้ข้อสรุปเบื้องต้นของการจัดทำโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

ขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทันที มี 3 ประเด็นหลัก คือ (1) การส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักจากมูลโคนม เพื่อนำมาใช้และจำหน่ายในพื้นที่ (2) การส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและวัตถุดิบในพื้นที่ ได้แก่ น้ำตาลอ้อย และพริกแกง (3) การส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์และมาตรฐาน ได้แก่ การจัดทำบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ และการตรวจสอบมาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งจากข้อสรุปที่ผ่านมานำไปสู่ข้อค้นพบที่สำคัญในเรื่องการจัดทำโครงการเพื่อขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ ใน 3 ประเด็นหลัก คือ

1) การร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการ พบว่า ความต้องการพัฒนาของชุมชนที่ร่วมกันระดมสมอง นำไปสู่การจัดทำข้อเสนอโครงการที่ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินโครงการ โดยใช้กระบวนการตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ตั้งแต่การร่วมวางแผน (Plan) กำหนดชื่อโครงการ วัตถุประสงค์กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงาน และตัวชี้วัดการดำเนินงานโครงการให้สอดคล้องกับประเด็นความต้องการของชุมชน โดยมีการร่วมลงมือปฏิบัติ (Do) ด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้นำและนักวิจัยชุมชนด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจแบบองค์รวมในพื้นที่ ผ่านการฝึกอบรม รวมถึงมีการตรวจสอบและประเมินผล (Check) ผ่านการทดสอบประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในพื้นที่ทดลองตัวอย่าง และมีการปรับปรุงพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้ (Act) ผ่านกิจกรรมการยกระดับพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมชุมชน ให้เกิดการรับรู้และสร้างการยอมรับของสาธารณชน

2) การสังเกตภาพรวมการดำเนินโครงการพัฒนาเชิงพื้นที่ พบว่า ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินกิจกรรม ชุมชนและผู้เข้าร่วมโครงการ อาทิ นักเรียนประชาชนในพื้นที่ ทุกคนให้ความสนใจรับฟังการบรรยายในขั้นตอนทุกกระบวนการ และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ร่วมลงมือปฏิบัติเป็นอย่างดี และการดำเนินการที่เป็นลักษณะการฝึกอบรมโดยส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยายให้ความรู้เบื้องต้น และเน้นการลงมือทำเป็นสำคัญ ส่วนประเด็นความเหมาะสมอื่น ๆ เช่น สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรม และระยะเวลา พบว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

3) ผลการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในพื้นที่ พบว่า ชุมชนร่วมกับเครือข่ายมีการร่วมกันออกแบบการทดลองที่มีความเป็นไปได้ภายใต้เงื่อนไขระยะเวลาที่จำกัด โดยมีการทดลองการทำปุ๋ยหมักจากมูลโคนม และนำปุ๋ยหมักจากมูลโคนมที่ผ่านการหมักตามระยะเวลาที่เหมาะสม มาใช้ดำเนินการในการทดลองในแปลงตัวอย่างขนาดย่อม โดยใช้พืชทดลอง คือ กล้วยเนเปียร์ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ควบคุม ดำเนินการปลูกตามสภาพตามธรรมชาติ โดยไม่ใส่ปุ๋ยบำรุง และพื้นที่ทดลอง ดำเนินการใส่ปุ๋ยหมักจากมูลโคนมตามที่กำหนด ผลวิจัยพบว่า ลักษณะของใบและลำต้น สำหรับพื้นที่ควบคุม จะมีลักษณะของใบเหลือง ลำปล้องอยู่ในขนาดปานกลาง ในขณะที่พื้นที่ทดลองจะมีลักษณะของใบเขียวมัน และมีลำปล้องขนาดค่อนข้างใหญ่ รวมถึงความสูงของลำต้น เมื่อวัดจากพื้นดินในพื้นที่ทดลองจะมีความสูงมากกว่าพื้นที่ควบคุม

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การประเมินผลรูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า การประเมินผลรูปแบบแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ประชาชนในพื้นที่มีความคิดเห็นต่อการใช้รูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยให้ความสำคัญในมิติด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมา มิติด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน และมิติด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในประเด็นข้อคำถามดังกล่าว พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการบริหารระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG) ง่ายต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 2) ผลการนำเสนอรูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาเชิงพื้นที่จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการนำเสนอผลการวิจัยตามองค์ประกอบที่สำคัญ และสรุปการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาเชิงพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักวิจัยชุมชน และประชาชนในพื้นที่ และประเด็นที่สำคัญ คือ การวิพากษ์รูปแบบการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจองค์รวมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ ด้วย “ทุ่งลูกนก โมเดล” โดยใช้องค์ประกอบตามแนวคิด CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2003) มาอธิบายตามขั้นตอน ที่ให้ความสำคัญในการประเมินรูปแบบของโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) บริบทของการดำเนินงานในพื้นที่ ประกอบด้วย การประกอบอาชีพ วัตถุประสงค์และทรัพยากรในพื้นที่ ความเป็นไปได้ในการพัฒนา ปัญหาและข้อจำกัดที่พบในพื้นที่

2) ปัจจัยนำเข้า โดยใช้โครงการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยโครงการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจองค์รวมในพื้นที่ ผ่านรูปแบบ “ทุ่งลูกนกโมเดล” ผ่านกิจกรรมต่างที่สำคัญ อาทิ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชีวมวล การใช้ระบบหมุนเวียนทรัพยากร การควบคุมคุณภาพในการดำเนินกิจกรรม

3) กระบวนการ ซึ่งเกิดขึ้นในลักษณะของห่วงโซ่คุณภาพในระบบเศรษฐกิจองค์รวม ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพ เกิดวงจรเกษตรปลอดภัยทั้งระบบ ตั้งแต่ โคนม ไปจนถึงผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ โดยอาศัยกระบวนการสำคัญ คือ การจัดการแปรรูปของเสีย การจัดการแปรรูปของดี การพัฒนาผลิตภัณฑ์/มาตรฐาน และส่งเสริมสินค้าสู่ตลาด

4) ผลลัพธ์ การวิจัยครั้งนี้ มีการนำปุ๋ยหมักจากมูลโคนมมาใช้ในการทำการเกษตร และนำมาผลิตมาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและส่วนประกอบที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ ประกอบด้วย อ้อย ข้าวโพดฝักอ่อน พริกจินดา กล้วย และหญ้า โดยได้มีการทดลองปลูกหญ้าเนเปียร์ ในแปลงทดลองตัวอย่าง โดยการใช้ปุ๋ยหมักจากมูลโคนมในพื้นที่ และมีการเก็บตัวอย่างดินและปุ๋ยที่ใช้ในการทดลองไปตรวจสอบในห้องปฏิบัติการที่มีมาตรฐาน ซึ่งผลการทดสอบมาตรฐานปุ๋ยหมักจากมูลโคนม พบว่า ปุ๋ยหมักจากมูลโคนมที่ตำบลทุ่งลูกนกผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการเกษตร มีคุณภาพที่ดีเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร สามารถนำไปใช้เป็นปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิตแก่พืชได้อย่างดี โดยเฉพาะการปลูกพืชประเภทข้อปล้อง เช่น อ้อย หญ้า เป็นต้น

นอกจากนี้ จากความเห็นของผู้นำชุมชน เครือข่ายและประชาชนในพื้นที่ พบว่า หากมีการสนับสนุนองค์ความรู้และสิ่งจำเป็นต่อการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง สามารถที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนเพิ่มเติมในอนาคตได้ เช่น น้่านมดิบ สามารถแปรรูปเป็น สบู่ น้่านม เนย ชีส และ ไอศกรีม นมรสชาติต่าง ๆ มูลโคนม สามารถผลิตก๊าซชีวภาพและก๊าซหุงต้ม รวมถึงน้ำเสียที่เกิดจากมูลโคนมในบ่อพักของเสีย สามารถนำมาทำเป็นน้ำหมักจากมูลโค และกล้วย สามารถนำมาแปรรูปเป็นแแบกกล้วยที่ใช้เป็นส่วนประกอบทำขนมหรือเบเกอรี่ และ 3) ปัจจัยความสำเร็จตามแนวทาง “พื้นที่ทองคำ : GOLD PLACE” ประกอบด้วย

1) ปัจจัยความสำเร็จด้านกระบวนการศึกษาวิจัย (GOLD factors) คือ สร้างนักวิจัยชุมชน (Generate) ค้นหาความต้องการ (Observe) ผสานความร่วมมือ (Link) และสื่อสารผลการวิจัย (Disseminate) 3.2) ปัจจัยความสำเร็จด้านพื้นที่ (PLACE factors) คือ การมีส่วนร่วม (Public Participation) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางเลือก (Alternative development) การหมุนเวียนทรัพยากรในพื้นที่ (Circular of resources) และการส่งเสริมช่องทางการตลาด (Extension of market) ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดนวัตกรรมเชิงพื้นที่ใน 3 รูปแบบ คือ นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมด้านการจัดการ และนวัตกรรมด้านการตลาด

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) **การศึกษารูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่** ผลศึกษาจากสภาพปัญหาพบว่า (1) ต้นทุนการผลิตที่สูงในการเลี้ยงโคนม (2) วัตถุดิบของดีและของเสียที่มีในชุมชนไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เต็มที่ (3) ชุมชนยังไม่มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง และ (4) การหาตลาดเพื่อขายผลิตภัณฑ์ ซึ่งชุมชนมีการร่วมกันคิดโครงการและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การฝึกอบรมอาชีพที่ต้องการ การดำเนินการทดลองนำวัตถุดิบของเสียมาแปรรูปเพื่อใช้ในการทดลอง การนำของวัตถุดิบของดีมาแปรรูปเพื่อผลิตสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสร้างมูลค่าเพิ่มและการมองหาตลาดที่จะนำมาขายในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรา พงษ์พานิช และคณะ (2564) เรื่อง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยมีสาระสำคัญ ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ต้องมีการรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องให้ได้มาซึ่งประเด็น “ปัญหาและความท้าทาย” ข้อจำกัดเรื่องดินและน้ำ แต่มีความมุ่งมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องสุขภาพ สิ่งแวดล้อม สร้างความอบอุ่นทางครอบครัวและสังคม โดยใช้ประโยชน์จากความหลากหลายในพื้นที่ของทรัพยากร วัฒนธรรม และองค์ความรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง ตลอดจนผู้นำกลุ่มบางรายมีวิสัยทัศน์ในการขอรับรองมาตรฐานสากล การสีบหอด แนวความคิดการทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่คนรุ่นใหม่ และการใช้เทคโนโลยีและการตลาดออนไลน์

2) **การประเมินผลรูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่** ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในประเด็นของระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวม (BCG) และเห็นว่าง่ายต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สาเหตุที่ผลการวิจัยออกมาในลักษณะนี้ เนื่องมาจากการที่คนในชุมชนได้รับรู้และเข้าใจอย่างชัดเจนถึงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนด้วยแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่/ระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวม ว่าไม่ใช่เรื่องที่ไกลตัว และสามารถถ่ายทอดจากคำพูดหรือแนวคิดสู่การทดลองลงมือปฏิบัติ ทำให้ส่วนใหญ่เข้าใจถึงกระบวนการตามแนวคิด BCG มากขึ้นซึ่งสามารถพิจารณาได้ใน 3 ประเด็นหลัก คือ (1) การเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรหรือผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน (2) การใช้ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในการจัดการวัตถุดิบตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง เพื่อไม่ให้เกิดการสูญเปล่า (Zero-Waste Management) และ (3) การคำนึงถึงความยั่งยืน

ของทรัพยากรที่มีในชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรดินที่ทำให้เกิดคุณภาพของดินมากขึ้นและนำของเสียคือมูลโคนมที่อาจมีผลต่อสุขภาพของคนในชุมชนในเรื่องกลิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบำรุงดินและทำให้สภาพดินแทนการใช้สารเคมี สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (2565) ที่กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG โดยกลุ่มเกษตรกรมีความเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของแนวคิด BCG และได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการพัฒนาศายพันธุ์ฟักทอง การผลิตตามมาตรฐานอินทรีย์ ตลอดจนการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ให้เป็นชุมชนที่มีระบบการผลิตทางการเกษตรให้ปลอดวัสดุเหลือใช้ (Zero waste agriculture) ถือเป็นตัวอย่างการพัฒนาชุมชนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น สร้างมูลค่าเพิ่มนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและยั่งยืน

สำหรับในประเด็นของภาพรวมของการศึกษาวิจัยที่ก่อเกิดเป็นนวัตกรรมจากการศึกษาวิจัยใน 3 รูปแบบ คือ นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมด้านการจัดการ และนวัตกรรมด้านการตลาด เกิดขึ้นจากปัจจัยความสำเร็จด้านกระบวนการศึกษาวิจัยในพื้นที่ ตามแนวทางพื้นที่ทองคำ “GOLD PLACE” ซึ่งประกอบด้วย สร้างนักวิจัยชุมชน (Generate) ค้นหาความต้องการ (Observe) ผสานความร่วมมือ (Link) และสื่อสารผลการวิจัย (Disseminate) การมีส่วนร่วม (Public Participation) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางเลือก (Alternative development) การหมุนเวียนทรัพยากรในพื้นที่ (Circular of resources) และการส่งเสริมช่องทางการตลาด (Extension of market) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ หากมีการนำมาผสมผสานกันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมชุมชน ซึ่งประเด็นหลักที่เป็นหัวใจสำคัญ คือ การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ/กิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานในระดับนโยบายที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับกลไกการขับเคลื่อนดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจใหม่ ให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน

1.2 ผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้มีการนำผลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการใช้งบประมาณ และมอบหมายให้หน่วยงานย่อยในสังกัดดำเนินการจัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนงานในแต่ละแผนงาน

1.3 ควรมีการนำรูปแบบเชิงนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากการศึกษารั้งนี้ไปใช้ในการกำหนดนโยบายหรือปรับใช้ในเชิงบริหารและทดลองใช้/ขยายผลการขับเคลื่อนภารกิจของหน่วยงานให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เข้ากับสถานการณ์โดยคำนึงถึงความเสี่ยงจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา และพัฒนาปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าต้นทุนการผลิตสูงส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เล็กประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรสนับสนุนให้มีการจัดทำโครงการ/กิจกรรมฝึกออาชีพที่เกี่ยวข้องในการผลิตวัตถุดิบเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อลดรายจ่ายโดยคำนึงถึงความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เช่น การทำอาหารชั้นโคนม การทำปุ๋ยหมักไนโตรเจนสูง เป็นต้น

2.2 จากผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีการปฏิบัติตามแนวทาง BCG อย่างเป็นทางการบางส่วน ดังนั้นหากจะดำเนินการต่อให้เกิดความยั่งยืน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีความจำเป็นต้องร่วมกันพัฒนาช่องทางการจำหน่ายสินค้าในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง และสนับสนุนการยกระดับมาตรฐานสินค้าเพื่อการส่งออกจำหน่ายนอกพื้นที่ต่อไป

2.3 จากรูปแบบที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Model) ให้กับประชาชนในพื้นที่อำเภอกำแพงแสน โดยการให้ผู้นำหรือประชาชนผู้ในแนวคิดในครัวเรือนเป็นผู้ขยายผลไปสู่พื้นที่ข้างเคียงตำบลทุ่งลูกนก ไปจนครอบคลุมทั้งอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและครอบคลุมทั้งพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการขยายผลการทดสอบ “ทุ่งลูกนกโมเดล” กับพื้นที่ชุมชนที่มีการเลี้ยงโคนมและประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เพื่อขยายผลการวิจัยสู่การปฏิบัติ และเปรียบเทียบผลการวิจัยในบริบทพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะการถอดบทเรียนความสำเร็จเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนแนวทางการทำเกษตรกรรมมาใช้แนวทาง BCG เปรียบเทียบการทำเกษตรแบบเดิม เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานให้เกษตรกรรายใหม่ในการเริ่มการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประกอบอาชีพของตนเอง

3.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการทำเกษตรกรรมตามแนวทาง BCG Model เพิ่มเติม เพื่อนำผลการวิจัยเป็นแนวทางให้ภาครัฐนำไปส่งเสริมพื้นฐานให้ประชาชนในพื้นที่ก่อนการสร้างการมีส่วนร่วมปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพของตนเองให้เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2548). *แนวทางส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนสำหรับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน*. บางกอกบล็อค.
- กุลทัต หงษ์ขยางกูร และ ปรัชญานันท์ เทียงจรรยา. (2565). *การสร้างและการบริหารเครือข่าย*.
http://hsmi2.psu.ac.th/upload/forum/paper_1598_5f69ce9304e915f69ce.pdf/
- จิตรา พงษ์พานิช. (2564). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพเศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง. *[รายงานการศึกษา]*. สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- ธิรพร สิงห์ล่อ. (2564). *เมื่อโลกต้องการโมเดลเศรษฐกิจใหม่ ไทยจึงมี 'BCG' (Bio Circular-Green Economy) เป็นวาระแห่งชาติปี 2564*. <https://www.sdgmovement.com/>
- ศักดิ์ดา อารุณี. (2564). *การพัฒนาคืนสู่ความสมดุลอย่างยั่งยืน : มิติการพัฒนาและความสัมพันธ์เชิงพื้นที่*. <https://www.worldtownplanningday.com/articles/>
- สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร. (2566). *การพัฒนาเชิงพื้นที่*. <https://www.nstda.or.th/agritec/area-based-approach/>
- สถาบันการพัฒนาชุมชน. (2566). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมในการพัฒนาพื้นที่นำร่องต้นแบบ ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม*. สถาบันการพัฒนาชุมชน.
- องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งลูกนก. (2566). *ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบล*. <https://www.thungluknok.go.th/>
- Deming, W. E. (2004). *Plan Do Check Act (PDCA)*. <http://www.mycoted.com/creativity/techniques/pdca.php>
- Kemmis, S., & Wilkinson, M. (1998). *Participatory action research and the study of practice*. In Atweh, B., Kemmis, S., & Weeks P. (Eds.), *Action research in practice: Partnerships for social justice in education*. Routledge.
- Koch, T., & Kralik, D. (2006). *Participatory Action Research in Health Care*. Blackwell Publishing Ltd.